

Yaprak Özer
İndeks İçerik İletişim Danışmanlık Yönetim Kurulu Başkanı

Start-up Turkey

Rakamlar IMF içinde en yoğun beyin göçü yaşayan ülkenin Türkiye olduğunu gösteriyor. Türkiye'nin içi mi boşalıyor? Bir görüşe göre, yurt dışı medyasında dillenen göç haberleri kasıtlı. Diyelim kasıtlı, gerçeği ne yapacağız? Bin bir emekle büyüttüğümüz çocuklar, gençler ve hatta ileri yaş Türkler geleceklerini başka ülkelerde arıyor. Beyin göçü karşısında kelimeler üzüntümü ifade etmeye yetmiyor. Buna karşılık gidene, "gitme, dur ne olursun" derken kendimi bile inandıramıyorum...

Google araştırması yapın, "Brain Drain Turkey" yazmanız yeterli. Avrupa ülkelerinin nitelikli insan kaynağına oturma izni ve göçmen vizesi beyanlarını da göreceksiniz. Şaşırdığım konu ise nasıl bu kadar sessiz kalabildiğimiz.

Ülkemizden kaç kişi, hangi yıllarda gitmiş, göç ne zaman hızlanmış, neden-nereye gidiyorlar, dünyadaki Türklerin envanteri... Göçenlerin meslek ve uzmanlıkları, yaş, cinsiyet, demografik yapı, eğitim düzeyi... Konuyla ilgili birçok bilgiye ulaşamadım. Bulunan bilgiler eksik, kopuk, yorum yapılacak bağlantıya sahip değil. Yazılanlar eski araştırma ve makaleler. "Neden göçüyorlar" sorusuna yanıt arayın, göreceksiniz çocuğa sorsanız söyleyebileceği birkaç başlık altında toplanıyor: ekonomik nedenler- küreselleşen dünya- yurtdışı imkânlarının artması- siyasi nedenler- eğitim ve kariyer fırsatları-bilim, teknoloji ve Ar-Ge yetersizliği-etnik, din, mezhep farklılıkları - güvensiz ortam...

Devletin en önemli görevi nedir sizce, insanına sahip çıkmak olsa gerek. Doğurmakla olmuyor, mesele yetiştirmek ve tutundurmak. Olağanüstü hal ilan edilmesi gereken yegâne alan; insan! Nitelikli insan kaynağı seferberliği ilan edelim. Yeni bir bakanlık, bir izleme komisyonu, yeni bir politika ve uygulanabilir strateji geliştirelim.

Bu makale için sanayi ve teknoloji uzmanı Alper Şaşmaz'dan destek aldım. Sorularımı samimiyetle yanıtladı. Şaşmaz, yazılarını İçerik Fabrikası (www.icerikfabrikasi.com) beğeniyle izlediğim bir uzman yazar.

Türkiye'den beyin göçüne ilişkin rakamlarımız ne gösteriyor?

Maalesef güncel veriler bulunmuyor. Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü'nün (OECD) yayınlamış olduğu "Göç" raporuna göre 2011 sonu itibarı ile OECD ülkelerine göç etmiş ve çalışan Türk vatandaşı sayısı 1 milyon 281 bin kişi. 2001 yılına göre yüzde 25'lik bir artış göstermiş. Nitelikli insan göçünde 2001'de yaklaşık 100 bin kişi, 2011'de yüzde 83 artışla 182 bin kişi olmuş.

Nereye gitmeyi tercih ediyorlar?

OECD (2013) istatistiklerine göre Almanya, Fransa, Avusturya ve ABD göç göze çarpıyor. Vermiş olduğumuz göçün niteliği ve niceliği konusunda net verilere ulaşılmasa da, dünyada en fazla beyin göçü alan ülke durumunda olan ABD, ülkemizden de ciddi rağbet görüyor. ABD Yeşil Kart istatistikleri başvuru ve kabul olarak incelendiğinde Türkiye hatırı sayılır bir pozisyonda yer alıyor.

Geriye dönen var mı, sayıları belli mi... Hangi alanlarda çalışma yapanlar?

TÜBİTAK'ın yürütmüş olduğu "Yurda Dönüş Araştırma Bursu Programı" kapsamında tersine beyin göçü programıyla son 8 yılda yaklaşık 600'e yakın araştırmacı Türkiye'ye dönmüş (2014). Güncel veri maalesef bulunmuyor. Bu programın temel amacı; doğa bilimleri, mühendislik ve teknoloji, sosyal ve beşeri bilimler... Tıp ve tarım alanlarında araştırma deneyimine sahip son üç yıl içerisinde en az 30 ay yurtdışında çalışmış T.C. uyruklu araştırmacıların yurtdışından Türkiye'ye dönmelerini teşvik etmek ve çalışmalarını yurt içinde sürdürebilmeleri için destek vermek. Araştırmacılara 2 yıl süreyle aylık 3 bin 250 TL burs, kamu kurumu veya üniversitede çalışması durumunda 30 bin TL de araştırma desteği veriliyor.

Beyin göçünü tersine çevirmek için ne yapılmalı, yapılan çalışma varsa ne?

TÜBİTAK "Yurda Dönüş Araştırma Bursu Programı" çalışması mevcut. Benzeri programların sayısının artırılması gerekiyor. Burs imkânları ve çalışma şartları genişletilmeli. Nitelikli insan gücümüzü, tekrar ülkemize kazandırabilmek için öncelikle bir ekip kurularak, göç etmiş kişilerle yakın temas kurulmalı, ikna edilmeye çalışılmalı. Türkiye'de, araştırmacı ve bilim insanlarımıza, göç ettikleri yerlere benzer çalışma ortamları oluşturulmalı. Örneğin futboldaki gibi izleme (scout) ekibi oluşturularak geri dönüşler sağlanmalı.

Dünyada nitelikli göçmen politikası olan ülkeler hangileri bu süreci nasıl yönetiyorlar?

Örneğin **Exist** (Almanya), **Sirius** (İngiltere), **Start-Up Chile** (Şili), **French Tech Ticket** (Fransa), **Start –Up Denmark** (Danimarka), **STEP** (İrlanda), **UK Graduate and Entrepreneur Visa Program** (İngiltere), **Startup Visa İtalia** (İtalya), **Start-up Visa** (Hollanda), **Ley de Emprendedores** (İspanya) gibi birçok program sıralayabiliriz. Bu programların hemen hemen hepsine girişimciler online başvurabiliyor. Bu programların temel amacı dünyadaki yetenekli ve nitelikli teknoloji girişimcileri çekmek. Uluslararası başvurulara açık olan bu programlar girişimcilere en az 1 yıl oturma vizesi, barınma ve temel ihtiyaçların karşılanması, iş fikri geliştirebilmesi için gerekli ekipman, nakit, ekip, mentor, danışmanlık desteği ve iş ortamı gibi birçok fırsatı sağlayarak girişimcilik kültürünü güçlendirmek istiyor.

Türkiye'nin tersine beyin göçünü teşvik etmek üzere örnek alacağı ülkeler hangileri?

Açıkkası Türkiye bu konuda kendisine çok iyi bir model bulabileceğini düşünmüyorum. Çünkü gelişmiş ülkeler, tersine beyin göçü kavramını sadece kendi vatandaşlarını geri döndürebilmek olarak algılamıyorlar. Küresel pencereden bakıp dünyadaki tüm nitelikli insanları kendi ülkelerine çekmek istiyorlar. O nedenle diğer ülkelerde yaşayan bilim insanlarımızı, girişimcilerimizi veya araştırmacılarımızı geri döndürmek konusunda vermiş olduğumuz çabayı nitelikli yabancılar için de harcamamız gerektiğini düşünüyorum. Yurtdışı modelleri ülkemizi o ülkelerle kıyas yapmaktansa onların doğru yaptığı noktaları görmek için önemli. Başlanması gereken nokta, ülkemizin kendi birikimini, tarihini, insan yapısını ve birçok faktörü bir arada değerlendirip bize en yakın ülke ve modelleri bulmak. Özetle Türkiye'ye girişimcilik konusunda ABD (Silikon Vadisi), Almanya, G.Kore gibi ülkeler örnek olamayacak. Ülkemizi iyi tanımalıyız, örnek ülkeler yerine öncelikle kendimizi bulmak zorundayız.

Yabancı beyin göçünü Türkiye'ye çekmek için önemli bir hamle ya da çalışma var mı?

Yasalaşan Uluslararası İşgücü Kanunu'na göre artık ülkemizde nitelikli yabancı göçmenleri çalışabilmesi adına "**Turkuaz Kart**" uygulaması bulunuyor. Bu kart sayesinde akademik anlamda başarısı olan yabancı akademisyenler veya bilim ve teknolojide başarısı olan nitelikli araştırmacılar ülkemizde eş ve çocuklarıyla süresiz veya uzun dönemli oturma hakkı kazanabilecek. Bu uygulamayla nitelikli eleman ihtiyacını belli oranda karşılama potansiyeli görüyorum. Ancak benzer programların geliştirilmesi ve yabancıların ülkemize transferinin sağlanması konusunda daha cesur adımlar atılması gerektiğini de düşünüyorum. Örneğin milyar dolarlık Amerikan teknoloji şirketlerinin yarısı... Apple, Google, Amazon, IBM gibi dev şirketler, birinci veya ikinci nesil göçmenler tarafından kurulmuş. Türkiye de kendi vizyonu ve misyonunu belirlemeli dünyadaki başarılı ve nitelikli insanlara talip olmalı.

Gebze’de temeline başlanan bir “Bilişim Vadisi” projesi bulunuyor. Gaziantep gibi şehirlerde bine yakın Suriyeli göçmen kendi işini kurdu. Ülkemize sığınmak zorunda kalan Suriyeli vatandaşları tamamen göçmen olarak değerlendirmemeli ve bu konuda özellikle İsrail’in Arap topraklarından 1950-1972 yılları arasında göçen 600 bin dindaşının kazandırılması için uyguladığı topluma ve sosyal yaşama entegre politikalarına benzer çözümler geliştirmeliyiz. Suriye’den göçü fırsata çevirme yoluna gitmeliyiz.

Girişimciliğin Roberto Carlos’ları, Samuel Etoo’ları Türkiye’ye gelir mi, mümkün mü?

Özel ve kamunun ortak hareket etmesiyle mümkün olabilir. Tanıtım ve PR çalışması yapılması gerektiğini düşünüyorum. Kamu yabancı girişimciler için uygun ortamlar, teşvikler ve hibeler sağlayarak onların gelmesine zemin hazırlamalı. Turkuaz kart uygulaması çok önemli. Nitelikli ve kalifiye kişileri ülkemize çekebilmek için örneğin **“Start-up Turkey”** adında destek programı olmalı. Geç kalındığını, harekete geçilmesi gerektiğini düşünüyorum. Türk üniversitelerindeki yabancı öğrencilerin varlığı da önemli. Ülkemizde yaklaşık 70.000 yabancı öğrenci bulunuyor(2014-15). Nitelikli olanları kazandırmak, onlara çalışma ve oturma haklarını sağlamak da nitelikli iş gücü açığını kapatmada bir adım olabilir.